

Martin Koller: *Vliv kurzu instrumentálního obohacování Reuvena Feuersteina na jeho absolventy. Bakalářská práce – posudek oponenta*

Cílem výzkumné práce bylo získat systematickou zpětnou vazbu od skupiny účastníků jednoho kurzu instrumentálního obohacování. Jednalo se o kurz FIO I v rozsahu 10 dní, resp. 80 hodin – popsany na s. 20. Ke spolupráci se podařilo získat 21 z 22 účastníků kurzu: 16 žen a 5 mužů; z nich 17 mělo ukončené vysokoškolské vzdělání, 3 studovali, 1 ani jedno; z těch 17 bylo 13 učitelů, 1 speciální pedagožka, 1 psycholožka, 1 ekonomka a 1 podnikatel (s. 23).

Ke sběru dat byl využit dotazník zadávaný první a předposlední den kurzu (s. 23). Dotazník pro první den měl 10 položek (s. 49–51). Dotazník pro předposlední den se od prvního odlišoval následujícím způsobem (s. 51–53):

(1) Otázka „Co od kurzu FIE I. očekáváte?“ („FIE I.“ je asi překlep vůči „FIO I“?) zaměněna otázkou „Splnil kurz Vaše očekávání?“

(2) Na závěr byla přidána 11. položka „Budete v budoucnosti využívat to, co jste se na kurzu naučili? Pokud ano, tak při jaké příležitosti?“

(3) Především však bylo změněno znění 5 otázek (č. 4–8), které se ptaly na to, jak velký význam dávají účastníci vzájemnosti, přemostění a významu informací při předávání informací; tomu, aby se při rozvíjení osobnosti člověka, člověk cítil v tom, co se mu snaží předat, kompetentní; sdílení informací a emocí. V ten první den z těch 4 nabízených variant odpovědí: a) Vzájemnosti/Přemostění/atd. dávám velký význam; b) ... nedávám žádný význam; c) ...dávám význam, když se k tomu čas od času naskytne příležitost, ale jinak to moc neřeším; d) ... dávám velký význam, ale dovedu si představit, že bych se bez toho i obešel – většina respondentů zvolila odpověď „a) ... dávám velký význam“. V případě vzájemnosti 86%, přemostění 81%, významu informace 100%, kompetence 80%, sdílení informací a emocí 81%. V reakci na to pak v těch pěti otázkách závěrečný dotazník nejdříve informuje „V úvodním dotazníku většina účastníků uvedla, že dává vzájemnosti/přemostění/atd. velký význam.“ a pak žádá „Vyjádřete prosím, jestli a případně jak se v průběhu kurzu změnil Váš vztah k této problematice?“

Co se autorovi podařilo zjistit? Proberme nejdříve otázky, které teoreticky, potažmo metodologicky nepředstavují závažnější problém.

(1) V odpovědích na první otázku na souhrnné hodnocení kurzu se autor dozvěděl nejen to, že všem účastníků kurz splnil očekávání a v případě 63% účastníků jejich očekávání předčil. Ale v odpovědi na tu první verzi otázky „Co od kurzu FIO I. očekáváte?“ získal i přehled o těch konkrétních očekáváních v oblastech „poznání nové metody“, „osobního rozvoje“ a „profesního rozvoje“, které kurz splnil či předčil. (s. 25)

(2) V odpovědích na druhou otázku na souhrnné hodnocení kurzu „Budete v budoucnosti využívat to, co jste se na kurzu naučili? Pokud ano, tak při jaké příležitosti?“ se autor dozvěděl nejen to, že všichni odpovídající účastníci jsou odhodláni využívat to, co se na kurzu naučili. Ale získal i přehled o tom, při jakých příležitostech; a to jak při práci s dětmi či dospělými, tak v celém každodenním životě. (s. 44)

(3) U první otázky na sebereflexi „Vzpomeňte si, kdy jste naposledy řešili nějaký závažný problém a popište prosím své pocity.“ autor tvrdí, že u 67% účastníků došlo ke změně, a to ve smyslu pozitivnějšího vztahu k problémům – řekněme, ve směru jejich chápání jako výzvy k osobnímu růstu. (s. 26)

(4) U druhé otázky na sebereflexi, žádající ohodnocení sebe sama ve své profesi na škále 1–5, si uchazeči vystačili se stupni 1–3 – přičemž na počátku si dvojku dalo 81%. Na konci kurzu si dvojku dalo 58% odpovídajících – přičemž by se dalo uvažovat o tom, že 11% si začalo věřit více a 12% se stalo sebekritičtější. (s. 27)

Závažnější metodologický, resp. teoretický problém představují otázky na pedagogické postoje.

(1) V odpovědích na otázku „Do jaké míry je podle Vašeho názoru zapotřebí respektovat individuální rozdíly mezi dvěma lidmi?“ se účastníci rozdělili na dvě skupiny: ty co před (42%)/po (47%) kurzu zastávali názor „Individuální rozdíly je třeba respektovat zcela.“; a ty co před (58%)/po (53%) kurzu zastávali názor „Individuální rozdíly by se měly hodně respektovat, ale zároveň by měly existovat hranice.“ (s. 40) Za teoreticky problematické pak lze označit to, že zde není prezentován, feuersteinovsky řečeno, „význam této informace“. Při popisu kurzu autor tvrdí, že „Pro účastníky kurzu je důležité, aby přejali Feuersteinovo pojetí, protože bez přijetí jeho základních myšlenek nemohou být dobrými zprostředkovateli.“ (s. 20) Kteří z těch účastníků jsou tedy potenciálně dobrými zprostředkovateli? Jinými slovy, z hlediska osvojování si Feuersteinova pojetí pedagogického vztahu – ten 5% přesun znamená ztrátu či zisk jednoho účastníka?

(2) Obdobné je to v odpovědích na otázku „Do jaké míry věříte v možnosti člověka změnit se?“, kde se účastníci rozdělili na tři skupiny: na ty, co zastávali názor, že je možné změnit se, ale jenom trochu (před 10% / po 5%); že je možné změnit se, ale ne zcela (74% / 58%); je možné se změnit zcela (16% / 37%). (s. 42) Ani zde není řečeno, zda ten přesun 21% k absolutnímu optimismu je ziskem 4 účastníků pro Feuersteinovo pojetí pedagogického vztahu.

(3) V případě těch již výše zmíněných 5 otázek č. 4–8 (které se ptaly na to, jak velký význam dávají účastníci vzájemnosti, přemostění a významu informací při předávání informací; tomu, aby se při rozvíjení osobnosti člověka, člověk cítil v tom, co se mu snaží předat, kompetentní; sdílení informací a emocí) autor tvrdí, většina účastníků vždy uvedla změnu v jejich vztahu k problematice (61%/58%/58%/61%/62%). (s. 29–38) Autor zde však nejdříve nereflektuje to, že 80–100% účastníků kurzu byla už na jeho počátku v daných postojích v zásadě feuersteinovsky orientovaná. V rámci rozboru toho, v čem se odehrála ta změna v těchto postojích, pak uvádí jen přehledy výpovědí účastníků o jejich zkušenosti z kurzu: např. že co se týče „sdílení informací a emocí“ se ta změna týkala uvědomění si toho, že informace mají být předávány s emocemi, aby vzdělávání nebylo jen encyklopedické, aby se s nimi informovaní mohli vnitřně ztotožnit, aby se v paměti udržely delší dobu (s. 38). Chybí však opět vyhodnocení toho, jak subjektivní zkušenosti účastníků kurzu odpovídají záměrům kurzu z hlediska toho, čeho chtěl u účastníků v daných postojích dosáhnout.

V souhrnu tedy ty otázky na změny v pedagogických postojích mají společnou metodologickou slabinu: (1) zřejmě proto, že si autor neujasní, čeho chce kurz při vedení účastníků k přijetí Feuersteinova pojetí pedagogického vztahu dosáhnout v pedagogických postojích k vzájemnosti, k přemostění, k významu informací, ke kompetenci, k sdílení informací a emocí, k individuálním rozdílům a k možnosti změnit se dosáhnout (alespoň to v textu explicitně neprezentuje); (2) nemohl provést ani výklad toho, co se z tohoto hlediska dosáhnout podařilo a co nikoli; (3) natožpak aby mohl provést reflexe toho, co se ne/podařilo u účastníků, kteří vstupovali do kurzu s pedagogickými postoji principiálně blízkými těm Feuersteinovým, a u těch účastníků, kteří vstupovali do kurzu s pedagogickými postoji vzdálenějšími.

Co se hodnocení týče, i přes výše uvedené „závažnější“ výtky, soudím, že v tom úsilí o dosažení cíle výzkumné práce kus systematické práce odvedl a že by mohl svou bakalářskou práci obhájit.